

Digó, diga. Legrégibb adatunk e szóra, úgy látszik, a múlt század harmincas éveiből való: Baján a *diga* 'olasz paraszt ember' értelemben jártá (Nyr. XXVI, 74), míg a század derekán Pécssett a *digá*-nak 'civil, civil olasz ember' jelentése volt (Nyr. XXVI, 566). BALOGHY DEZSÓ olasz földön katonáskodván a legénységtől hallotta a *diga* szót, úgy, hogy a civil olasz embereket nevezték így (Nyr. XXVII, 373). A MTsz. gyűjtése szerint Szegeden az olasz munkást, aki taligán földet hord, *digó*-nak hívták. MOLNÁR SÁNDOR (Nyr. XXVII, 468) már arról tudósít bennünket, hogy Adán a kubikos taliánok két kerekű, földhordásra használt kocsiját nevezik *digó*-nak, maguk a talián munkások meg *digósok*. MOLNÁR JENŐ szerint a *digó* szó a világháború során ment át a köztudatba, de így hívták már a múlt század végén a szegedi olasz munkásokat, sőt a cukrászokat is, később meg a bácskai rác alvéárusokat (Nyr. XLIX, 127). CSEFRÓ GYULA szegedi tanítványai már magát az alvét értik a *digó*-n, árusát *digós*-nak nevezik; a nyúlós, kellő belevalók híjában készült alvé *digótakony* (MNY. X, 74).

A *digó*, *diga* különféle jelentései mind megmagyarázhatók, ha az 'olasz ember' alapjelentésből indulunk ki.

Kérdés, milyen viszonyban állnak egymással a *digó* és *diga*: külön átvételek-e vagy csupán alakváltozatok. — A *digó* minden bizonnyal az olasz *dire* 'mondani' ige praesens egyes I. személyének, a *dico*-nak velencei alakjából, a *digo*-ból származik, aminek az olaszban ilyenféle jelentései vannak: 1. 'mondom', 2. 'ide figyelj! hé atyafi! szóval stb.'. E szó az olaszok közt rendkívül gyakran hallható. Amint újabb olasz jövevényszavaink az olasz szövegi -o helyén a magyarban mindenütt -ó-t mutatnak: *kandalló* ~ ol. *caldano*, *cókó* ~ ol. *zocco*, a *digó* esetében is szabályos az ó végződés.

A *diga* BÁLINT KELEMEN (Nyr. XXVI, 74), majd RADÓ ANTAL (Nyr. XXVII, 184) és KÖRÖSI SÁNDOR (Nyr. XXVII, 324) szerint külön átvétel az olasz *dica!* szó velencei *diga!* alakjából, ez pedig a *dire* igének imperatívusa, s jelentése hasonló, mint az olasz *digo*-é, tudniillik 'mondja csak! hallja csak! he!'. Ezt, ha nem is oly gyakran, de szintén mondják Itáliában. Mindenesetre feltűnő, hogy egy igének két alakja is átkerült nyelvünkbe, s a magyarázat éppen ezért nem túlságosan meggyőző. Gondolhatunk arra, hogy a *diga* csak alakváltozata a *digó*-nak, s oly viszonyban áll vele, mint a *hulla* a *hulló*-val, *vala* a *való*-val. E feltevésnek azonban ellene mond a két szó kései felbukkanása nyelvünkben, sőt a *diga* még korábbinak tetszik kettejük közül.

Jelentéstanilag nem lehet kifogást emelni a *digó* és *diga* szavaink ilyen irányú olasz származtatása ellen. Nem egyedülálló eset ez arra, hogy egy népet vagy osztályt nyelvünk bizonyos gyakran és jellegzetesen használt szava után neveznek el. Algírban a franciákat sűrű *dis donc!* 'mond csak' szójárásuk után *didon*-oknak hívják (Nyr. XXVII, 184). Az osztrák-német katonanyelvben pedig van *Nemtudom* 'magyar' és *Nerozumín* 'cseh'

jelentésben, sőt használatos maga a *Digo* 'olasz' is (Nyr. LIII, 32). Az 1919-i román megszállás alatt a budapesti emberek *nuscsu*-nak mondták az oláh katonákat a román *Nu știu* 'nem tudom' kifejezés miatt (MNy. XVII, 213). SPITZER LEÓ írja, hogy a bécsi szobalányok egy olasz urat *Signor Molto bene*-nek neveztek el, gyakori *molto bene* 'nagyon jó' szólásáról (Nyr. XLIX, 156). Hasonlóképp kerülhetett egy német Dickens-fordításba az angol *French* helyére *Parlewu*, a franciáktól oly gyakran hallott *parlez-vous?* 'beszél ön?' szójárás után. Ilyen a *vigéc* szó is, a kereskedelmi utazók német köszöntése nyomán: *Wie geht's?* 'Hogy van? Mi újság?'. A világháborúban a somogyi bakákat tréfásan *rosseb-ezred*-nek nevezték, mert gyakran használták ez elterjedt káromkodást. Ide tartozik a francia színészek *matuvu* gúnynevé is: *M'as tu vu?* 'Láttál-e engem?' — mármint a színpadon. A világháborúban a magyarok *csujes*-nek nevezgették a horvátokat és szerbeket a gyakori *csujes* 'hallod' megszólítás után (MNy. XVII, 213). A budapesti nyelv éppen az utóbbi hónapokban szolgáltatta a legújabb példát az ilyenfajta jelentésváltozásra: *davaj* 'orosz katona' a sokszor hallott orosz *davaj!* 'tovább! gyerünk!' szó hatására.

KARINTHY FERENC.